

PROJEKT „KARPATSKÉ LOUKY“

CO NEJVÍCE TRÁPÍ ZEMĚDĚLCE

FINANČNÍ PODPORY V ZCHÚ

PRO – BIO

PR GALOVSKÉ LÚKY

HOŘEČEK ŽLUTAVÝ

PTÁCI ZEMĚDĚLSKÉ KRAJINY

Přichází léto, zlaté klasy obilných lánů nakrátko převezmou v krajině vládu nad žlutými řepkovými poli. Je čas prázdnin a dovolených lákajících na výlety a vycházky. Při troše štěstí můžete na horských pastvinách spatřit stádo oveček nebo popásajícího se koníka. Spíše než je ale uvidíte traktory, jak proměňují kvetoucí louky na úhledné kotouče zabaleného sena. Současnou krajinu ovládly nejrůznější dotační programy. Ty však v sobě ukrývají nebezpečí striktních pravidel a ujednacení hospodaření na velkém území. Na druhé straně je provází nezájem o údržbu malých pozemků. Možná naštěstí. Kouzlo Beskyd spočívá v pestrosti přírodního prostředí a rozrůzněnosti hospodářských postupů. Takovéto území je dosud domovem druhů, které směřem na západ už dávno nepotkáte. Podaří se je v Beskydech zachovat? To je hlavní důvod, proč jsme se v tomto čísle Zpravodaje zaměřili na současné zemědělské hospodaření a jeho dopad na přírodu.

František Jaskula

ZEMĚDĚLSKO – PŘÍRODOVĚDNÝ PROJEKT „KARPATSKÉ LOUKY“

rosnatka okrouhlostá – květ

Projekt „Zachování biologické rozmanitosti trvalých travních porostů v pohorí Karpat v České republice prostřednictvím cíleného využití nových zdrojů financování Evropské unie“ stručně nazvaný „Karpatské louky“ měl dvě části – zemědělskou a přírodovědnou. Realizován byl v průběhu let 2006–2008

v CHKO Beskydy a CHKO Bílé Karpaty. V zemědělské části byly řešeny problémy odbytu zemědělských produktů, dotační politika a prosazování regionální značky pro beskydské a bělo-karpatské výrobky.

Přírodovědná část projektu měla za úkol podrobněji popsat současný stav biologické rozmanitosti travních porostů v oblasti moravských Karpat a vazby na současné způsoby obhospodařování.

V CHKO Beskydy bylo proto provedeno několik mapování s cílem zjistit aktuální stav populací druhů v naší krajině:

- Síťové mapování rostlin
- Síťové mapování motýlů
- Mapování 11 vybraných lokalit ptáků zemědělské krajiny v Ptačí oblasti Horní Vsacko
- Pilotní studie opylovačů hořečku žlutavého
- Sledování stavu populací modráška černoskvrnného
- Sledování vlivu pastvy na trvalých plochách (3 lokality)

MAPOVÁNÍ ROSTLIN

Mapování rostlin v Beskydech ukázalo překvapivě vysoký úbytek některých druhů, které byly dosud považovány za relativně hojnější. Mizí zejména mokřadní druhy vázané na živinami chudší (často pravidelně kosené) typy lučních prameništ a mokřadů jako skřípinka smáčkutá, tolije bahenní, bařička bahenní, kruštík bahenní, všivec lesní, rosnatka okrouhlostá...

Velmi malý počet záznamů se vztahuje také k výskytu pastvinných druhů, např. vemeníčku zeleného, vratičky měsíční, vstavače osmahlého, hořečku brvitého, vstavače kukačky... Bohužel nebyla nalezena ani nová lokalita s výskytem hořečku žlutavého, druhu, který v posledních zbytkových populacích přežívá v rámci České republiky právě jen v Beskydech a Bílých Karpatech.

Z dosavadního výčtu je 108 druhů (tj. 11,4 %) zařazeno do některé z kategorií ohrožení. 2 druhy (světlík slovenský a hořeček žlutavý karpatský) jsou zařazeny i v celosvětovém červeném seznamu.

V CHKO Beskydy bylo prozatím (2006–2007) získáno 72 164 údajů o zhruba 1 200 druzích ve 123 kvadrátech (mapování bude dokončeno v roce 2008). Na mapování se podílelo 16 externích mapovatelů.

MAPOVÁNÍ MOTÝLŮ

Mezi nejvýznamnější výsledky patří zjištění početné populace kriticky ohroženého modráška černoskvrnného. Tento druh byl v minulosti široce rozšířen na celém území ČR, v posledních desetiletích však zaznamenal drtivý ústup. Na území

CHKO Beskydy byl až do roku 2005 znám stabilně pouze ze dvou lokalit. Cíleným úsilím byl druh zjištěn na bezmála 100 lokalitách na území 16 kvadrátů, a to tento výčet ještě nemusí být konečný. Beskydy jsou tak v rámci České republiky nejvýznamnější lokalitou s výskytem modráška.

Mapování přineslo i další hodnotné nálezy. V severní části CHKO Beskydy byl nalezen hnědásek rozrazilový. Tento druh mokřadních luk byl dříve stejně jako vřetenuška mokřadní široce rozšířen. S vysoušením podmáčených luk zaznamenal masivní ústup a (stejně jako zmíněná vřetenuška) momentálně obývá poslední izolovanou lokalitu. Poslední izolované vlhké louky obývají chráněné druhy modráška bahenního a očkovaného.

Při mapování byl dosud (mapování není dokončeno) zaznamenán výskyt 95 druhů motýlů, a to 12 druhů vřetenušek a zelenáčků a 83 druhů denních motýlů (celkový počet pozorovaných jedinců přesahoval číslo 194 000). V některé z kategorií ohrožení (Červený seznam bezobratlých ČR) je vedena více než čtvrtina zjištěných druhů (24 druhů).

MAPOVÁNÍ PTÁKŮ

Závěry mapování potvrzují nutnost velké rozmanitosti různých stanovišť na velké ploše (jakou je např. ptačí oblast). V rámci této plochy se nacházejí jak kulturní louky s výskytem chřástala polního tak extenzivní louky a pastviny s porosty křovin obývané tuhýkem obecným, nechybí staré ovocné sady vhodné pro hnízdění krutihlava obecného i lesní porosty nezbytné pro hnízdění včelojeda, který využívá všech prvků krajiny.

Terénní průzkumy probíhaly na 11 vybraných (křovinatých) lokalitách v ptačí oblasti Horní Vsacko. Celkově bylo podrobně

mapováno území o výměře asi 1 310 ha. Prokázán byl výskyt 90 druhů ptáků. Z toho lze asi 90 % považovat za druhy hnízdící, a tedy s přímou vazbou ke studovaným biotopům. Z uvedeného počtu druhů je ochránářsky významných celkem 20.

SLEDOVÁNÍ VLIVU PASTVY NA TRVALÝCH PLOCHÁCH

Donedávna byla většina trvalých travních porostů obhospodařována kombinací pastvy a kosení. Každá druhově bohatá louka měla svého hospodáře, který ze zkušenosti generací svých předků nejlépe věděl, jakou část kdy poseče, aby sklídl dostatek nutričně kvalitního sena. Současné zemědělské dotace podporují jednorázovou údržbu, a to zpravidla buď jen pastvu nebo jen kosení. Protože není známa reakce konkrétních druhů rostlin na takto změněný způsob hospodaření, bylo vybráno několik lokalit, kde jsou různé typy hospodaření experimentálně zkoušeny a jejich vliv dlouhodobě monitorován. Na třech lokalitách v CHKO Beskydy byly založeny experimentální plochy o velikosti 5 × 5 m se čtyřmi typy managementu:

- pastva
- pastva spojená s časně jarním vypalováním stařiny (jednou za tři roky)
- sečení porostu v první polovině července
- ponechání ladem

Pro získání adekvátních výsledků je třeba plochy sledovat minimálně 6 let. Po jedné sezóně nedošlo zatím ke změnám ve vegetaci, které by byly statisticky průkazné.

Zpracovala Marie Popelářová na základě autorů: Daniel Křenek, ČSOP Arion, Rožnov p. R., Marie Popelářová, Správa CHKO Beskydy, Rožnov p. R., Lukáš Spitzer, Vlastivědné muzeum Vsetín

CO NEJVÍCE TRÁPÍ ZEMĚDĚLCE

Dříve se hospodář nejvíce obával počasí a jeho vrtochů. Teď se k tomuto „riziku podnikání“ u většiny, zejména těch malých hospodářů, přidaly i obavy z hory často nesmyslných nařízení a požadavků a jejich papírového deklarování vyžadované úřednictvem na všech možných úrovních.

V dnešní době i ten, kdo nechce pobírat žádné „dotace“ musí dodržovat spoustu legislativních norem, které v zemědělství, víc jak v kterém jiném podnikání, komplikují život.

A CO VADÍ NEJVÍCE?

Z celého systému zemědělského podnikání se nějak vytratil zdravý selský rozum. Respektive i ti pravověrní hospodáři ho musí občas v sobě potlačit, aby dostáli svým závazkům vůči státu, potažmo zakládnu s názvem „Evropská unie“.

Asi nejvíce je to patrné zejména u požadavků na dodržení termínů jednotlivých sečí. Vždyť staří hospodáři na základě aktuálního průběhu počasí vždycky pečlivě zvažovali, kdy kterou operaci provést a správně ji načasovat. A dokázat ten správný termín odhadnout bylo největším uměním. Ale teď doba pokročila – vysoce odborným koumáním odborníků, (kteří ale kosu v životě nedrželi v ruce a fialovou krávu Milka berou jako regulérní plemeno), bylo vybráno několik termínů sečí, které se musí dodržet stůj co stůj. Ať je zrovna doba přivalových dešťů nebo už měsíc přísušky.

Nebo třeba takový zákaz přepásání luk – kdysi ten prapůvodní způsob, jak bezešbytku využít potenciál, co byl hospodáři k dispozici. Mimochodem to byl způsob hospodaření, který výraznou měrou napomohl ke vzniku tak velkého přírodního bohatství této krajiny. V dnešní době je ale situace opět komplikovanější – zvířata na louky „nesmí“. Teď už přepásání zaevidovaných luk není přímo zakázáno, ale zemědělec, který s ní počítá je „potrestán“ snížením sazby podpory na své hospodaření. Vždyť se přece formou ovčích bobků pokusil zvýšit svoji produkci na hřebenech Javorníků, která by jistě nepřiměřeným způsobem mohla ovlivnit evropský trh. Nemluvě o tom, že je povinen vést přesnou a průkaznou evidenci těch ovčích a kozích bobků, protože se nově zvířata nepočítají na jednotlivé kusy, ale na kila čistého dusíku na hektar. Působivé – jaké že si to vstřícné podmínky pro hospodáře dokážeme vymyslet.

Nastavený systém přeje více těm velkým - často pohrobkům bývalých JZD a státních statků. Do těchto velkých podniků teče zcela logicky nejvíce peněz, ale ty v krajině moc nezůstávají. Takové podniky udržují v naší krajině bezlesí (jak trefně prohlásila jedna kolegyně), ale ne krajinu, která by oku lahodila. To je ta, která se skládá z pestré mozaiky luk, pastvin, políček, remízek a solitérních stromů a keřů.

Pro velké podniky, které jsou zvyklé a přizpůsobené hospodaření na velkých, mnohahektarových pozemcích, je taková krajina příliš složitá a náročná na údržbu. Z tohoto důvodu nemají valný zájem na jejím obhospodařování.

Jenže už pomalu ubývá zemědělců, kteří by chtěli dál pokračovat v hospodaření i v takové krajině. Ve svém důsledku je

hospodaření na malých a členitých pozemcích mnohem více náročné a tím i nákladnější. Jenže sazby podpory i požadavky a nároky na dodržování předpisů jsou stejné. A pro malé zemědělce nebo i kovozezemělce je složité vyznat ve spleti předpisů. V poslední době tak má člověk pocit, že už nezáleží na tom, jak dokážete hospodařit, ale jak přesně vedete různé evidence a výkazy.

Velké firmy mají na získávání dotací zpravidla přímo vyčleněného pracovníka, což je u malých hospodářství samozřejmě těžko představitelné. Pravda existují poradenské firmy, (které ale rozhodně nepracují zadarmo), existují i dotace na poradenské služby, ale to zas představuje další papírování navíc a dotace je 80% vyfakturované částky...

To byly jen ty nejkřiklavější příklady toho, jak systém zemědělských dotací (ne)funguje, skutečnost a celý rozsah podmínek převedených do praxe je ještě barvitější.

Ono se řekne, že se ta „papírová válka“ určitě dá zvládnout, a že se díky dotacím zemědělství vyplatí provozovat – to sice ano, ale není zemědělství jako zemědělství. Při současné ceně zemědělských komodit na orné půdě a ve spojitosti s dotačním systémem je zemědělství poměrně ekonomicky zajímavá činnost. Obzvláště když hospodaříte na tisícihektarových výměřích. Ale zemědělství postavené na pastvě ovcí na několika hektarech v hřebenových částech Karpat je spíš o vztahu ke krajině. A mám strach, že postupně vymře generace hospodářů, právě s tím fungujícím vztahem ke krajině. Strach právě o tu krajinu, kterou pomulčované plochy sjezdovek a přehnojených golfových hřišť opravdu netvoří. Potom asi budou už marné snahy plánovačů v Bruselu či Praze zachovat krajinu - když těch posledních hospodařících mohykánů na beskydských kopcích bude již zoufale málo.

Zdeněk Miklas

MOŽNOSTI FINANČNÍCH PODPOR VE ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍCH

Ochrana přírody, tvorba a údržba krajiny využívá několik nástrojů, mezi nimiž hrají významnou roli nástroje finanční. V současné době lze čerpat v rámci dotačních programů vycházejících z mezinárodních (evropských) a národních zdrojů.

1. NÁRODNÍ DOTAČNÍ PROGRAMY:

Program péče o krajinu (PPK)

Program vyhlášený MŽP ČR

Podpora se vztahuje na opatření neinvestičního charakteru, jež se týkají ochrany, údržby a obnovy krajiny a jejich základních funkcí v ZCHÚ a jejich ochranných pásmech. Žadatelem jsou Správy NP a AOPK ČR a jim poskytnuté dotace mohou dosáhnout až 100 % nákladů. Jednotlivými dotačními tituly v PPK jsou Ochrana krajiny proti erozi, Udržení kulturního stavu krajiny, Podpora druhové rozmanitosti, Péče o zvláště chráněná území a ptáčích oblasti a Studie pro krajinotvorné programy a odborné publikace.

Správa nezczizitelného státního majetku ve zvláště chráněných územích (MaS)

Program vyhlášený MŽP ČR

Jedná se o dotační program, z kterého jsou finanční prostředky uvolňovány na péči o pozemky ve vlastnictví státu v ZCHÚ, na kterých hospodaří Správy NP a AOPK ČR, které jsou zároveň žadatelem a příjemcem peněžitých prostředků. Dotace jsou 100 %.

Mezi hlavní cíle programu patří zajišťování povinností vlastníka vyplývajících z platné legislativy; zvyšování biodiverzity a početnosti populací místně chráněných rostlinných a živočišných druhů.

2. FINANČNÍ PROSTŘEDKY Z EVROPSKÝCH ZDROJŮ:

Program rozvoje venkova (PRV)

Program vyhlášený MZe ČR a financovaný z Evropského fondu rozvoje venkova (EAFRD)

Širokou oblastí podpory je v PRV zlepšování životního prostředí a krajiny. Finanční dotace se týkají především horských oblastí a jiných znevýhodněných oblastí a oblastí spadajících do soustavy Natura 2000 v 1. zónách NP a CHKO. Žadatel musí hospodařit alespoň na 1 ha zemědělské půdy s kulturou travních porostů na výše zmíněných územích. K danému hospodaření se zavazuje minimálně na 5 let.

V této oblasti investiční podpory spadají pod PRV Agroenvironmentální opatření (AEO), konkrétněji pak podopatření Postupy šetrné k životnímu prostředí, podopatření Ošetřování travních porostů (luk a pastvin) a podopatření Péče o krajinu.

Podpory z PRV se mohou dožadovat obce, jejich sdružení, neziskové organizace, zájmová sdružení právnických osob a podnikatelské subjekty, a dosahují maximálně 90 % (75 % může být uvolněno z evropského fondu a 25 % z národních zdrojů).

Operační program Životní prostředí (OP ŽP)

Program vyhlášený MŽP ČR a financovaný z evropských fondů

V rámci OP ŽP mohou dotace z evropských finančních zdrojů dosahovat až 100 %. Nejzákladnějším cílem OP ŽP je zlepšování kvality životního prostředí. Prioritními osami programu jsou např.: Zlepšování vodohospodářské infrastruktury a snižování rizika povodní, Zlepšování kvality ovzduší a snižování emisí, Zlepšování stavu přírody a krajiny (péče o území soustavy Natura 2000; podpora biodiverzity; ochrana druhů a stanovišť, škody způsobené zvláště chráněnými živočichy) a další.

Je tedy zřejmé, že žití či hospodaření v oblastech ZCHÚ s sebou nemusí nutně přinášet jen různá omezení, ale také výhody – např. právě v podobě peněžitých podpor činností prováděných v daných územích. Prvotním předpokladem využití takových dotací je však jejich znalost.

AOPK ČR, redakčně zkráceno

JAK VYUŽÍVÁME FINANČNÍ PODPORY U NÁS

PŘÍKLADY VYUŽÍVÁNÍ DOTACÍ V NÁVAZNOSTI NA PŘEDCHOZÍ ČLÁNEK

PROGRAM PÉČE O KRAJINU

V CHKO Beskydy byly některými příkladnými opatřeními z prostředků PPK údržba botanicky, zoologicky a krajinářsky cenných pozemků pastvou ovcí a jiných hospodářských zvířat v oblasti Javorníků, postřik repelenty proti letnímu okusu zvěří či ochrana jedlí ovčí vlnou proti zimnímu okusu v okrese Frýdek-Místek. Na rok 2008 je na PPK na území CHKO Beskydy vyčleněno cca 8 mil. Kč.

Příkladem financí ze **Správy nezcizitelného státního majetku ve zvláště chráněných územích** je péče o Galovské lúky.

PROGRAM ROZVOJE VENKOVA

Na území CHKO Beskydy se letos v rámci prvních výzev žadatelé soustřeďovali na žádosti o opravy a rekonstrukce lesních cest, přičemž většina žádostí byla úspěšná (Obec Zašová, Huslenky, Halenkov, Zděchov, Město Karolinka apod.). Dále také na opravy místních komunikací a center obcí (Obec Horní Lomná, Košariska, Velká Lhota). Dotace byla také přidělena JZD Staré Hamry na vybudování naučné stezky Grůň – Bílý Kříž.

OPERAČNÍ PROGRAM ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

V rámci prioritní osy 3 – Udržitelné využívání zdrojů energie byly žádosti směřovány převážně do zateplení školských budov (Obec Střítež nad Bečvou, Vidče, ZŠ Praktická Rožnov p. R., Obec Huslenky). V rámci prioritní osy 4 – Zkvalitnění

nakládání s odpady a odstranění starých ekologických zátěží uspělo Město Karolinka s projektem „Sběrné středisko odpadů Karolinka“.

V rámci prioritní osy 6 – Zlepšování stavu přírody a krajiny, kde je příjemcem žádosti a prvotní administrací pověřena AOPK ČR s územním členěním dle jednotlivých krajů, tzn. na území CHKO Beskydy to jsou střediska Ostrava a Zlín, byly všechny podané žádosti úspěšně schváleny a dotace byla udělena. Konkrétně se jedná o tyto projekty:

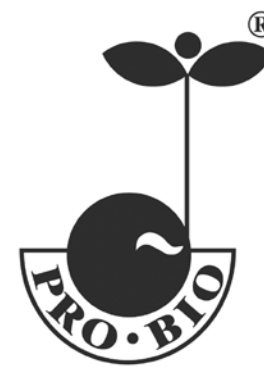
Obec Dolní Bečva – Alej podél komunikace I/35 v obci Dolní Bečva, Město Rožnov p. R. – Obnova zelené hřbitova „Na Láni“ Rožnov p. R., Ludvík Kovařík – Oprava a odbahnění retenční nádrže „Jezero“ v Jezerném, k. ú. Velké Karlovice, 76/13 ZO ČSOP Salamandr – Louky a křoviny Horního Vsacka, LČR s. p. – Dosažení druhové a prostorové skladby porostů odpovídající místním podmínkám na LS Jablunkov, Obec Trojany – Obnovení Horeček – etapa č.1 – Obnovení lesoparku s památníkem na Horečkách.

V současné době probíhá posuzování žádostí osy 1, podopatření 1.1.1. Snížení znečištění z komunálních zdrojů v rámci které bylo na území CHKO Beskydy podáno značné množství projektů zaměřených na výstavbu a dostavbu kanalizací (Obec Bordovice, Lichnov, Nový Hrozenkov, Horní Bečva, Milíkov, Halenkov, Vyšní Lhoty, Nošovice a další).

Jaroslav Müller

PRO-BIO – SVAZ EKOLOGICKÝCH ZEMĚDĚLCŮ

Správa CHKO Beskydy byla zapojena v projektu Agroenvironmen-tální informační a poradenská centra v ČR, vytvoření sítě v Pardubickém, Olomouckém, Moravskoslezském a Zlínském kraji (dále jen „Sít agro-envi“), který probíhal od 1. 3. 2006 do 28. 2. 2008. Projekt byl podporován z Evropského sociálního fondu a spolufinancován ze státního rozpočtu.

Cílem projektu bylo podpořit ekologické zemědělství ve vazbě na ochranu přírody a vytvořit nové pracovní příležitosti.

Vznikla síť 36 informačních a poradenských center pro ekozemědělství a životní prostředí. Na Správě CHKO Beskydy vzniklo informační místo pro ekologické zemědělství a agro-envi programy. Byly předány a neustále jsou předávány informace a propagační materiály zájemcům o ekologické zemědělství, jakožto šetrný způsob hospodaření, který pečuje o zachování druhové pestrosti a rozmanitosti venkovské krajiny. V současné době je ekozemědělství

všude zmiňováno hlavně v souvislostech s výší dotací nebo jako zdroj biopotravin. To je sice oprávněné, ale je nutno znovu poukázat na nutnost ekozemědělci aktivně přispívat k ochraně přírody více než jsou povinovani např. základními směrnici. Cílená podpora ohrožených druhů živočichů i rostlin, vysazování křovinných pásů, extenzivní obhospodařování botanicky cenných luk a pastvin, pozdní seče, zmenšování půdních bloků... To jsou příklady opatření, kterými mohou ekozemědělci přispět nad rámec prospěšnosti ekologického zemědělství pro přírodu.

Projekt byl zaměřen jak na obecnou osvětu a propagaci značky BIO, tak na podporu výrobkové reklamy ekologické produkce. Od roku 2006 užívají některé výrobky speciální regionální označení, ochrannou známku „Vyrobeno v Beskydech“. Značku uděluje občanské sdružení Lidé v Beskydech výrobkům a zemědělským výrobkům, které pochází z území Beskyd.

Informace o ekologickém zemědělství je možno nalézt na www.pro-bio.cz (pro.bio, svaz ekologických zemědělci, Nemocniční 53, Šumperk, tel. 583 216 609).

Dana Morcinková

V severozápadní části Javorníků, pod hřebenem vrcholu Hrachovce, v katastrálním území obce Huslenky můžeme najít místo s jednou z největších populací prstnatce bezového na Moravě. Mluvíme zde o Přírodní rezervaci Galovské lúky, která se rozkládá v nadmořské výšce od 690 do 770 metrů. Tyto horské květnaté jednosečné louky byly vyhlášeny přírodní rezervací již roku 1952, v roce 2002 došlo k rozšíření rozlohy rezervace na současných 21,55 ha.

Galovské lúky jsou stanovištěm mnoha zvláště chráněných a ohrožených druhů rostlin, známé jsou především díky výskytu druhů čeledi vstavačovitých. Roste zde například prstnatec májový, hlavinka horská, vstavač mužský, pětíprstka žežulník, vemeník dvoulistý, okrotice dlouholistá, krušík široolistý, bradáček vejčitý, kdysi hojný, dnes však vzácný vstavač kukačka a již zmiňovaný prstnatec bezový. Z ostatních rostlin určitě nikdo nepřehlédne růžově kvetoucí mečík obecný a žlutou prvosenku jarní, na rozdíl od nenápadné leč vzácné kapradinky vratičky měsíční. Nalézt zde můžeme i malou populaci vzácného hořečku žlutavého (poddruh pravý).

Galovské lúky jsou rovněž domovem mnoha živočišných druhů vázaných svým výskytem na otevřenou zemědělskou krajinu travinných a křovinných společenstev. Rozkvetlé louky lákají velké množství různých druhů hmyzu, z motýlů zde poletují například perleťovci, modrásci a okáči. Na mezích se vyhřívá pozoruhodná ještěrka živorodá, slepýš křehký i drobný had užovka hladká. V keřích hnízdí evropsky významný druh ťuhýk obecný, vzácně se setkáme i s naším nejmenším tetřevovitým ptákem jeřábek lesním. Časně z rána a za soumraku můžeme slyšet zpěv kosa horského, který na loukách hledá potravu. Zalétá sem i výhradní hmyzožravec lejsek šedý.

Udržení vhodných podmínek pro zmiňované rostliny a živočichy je závislé na jednoročním kosení (druhá polovina července až srpen) a následném úklidu pokosené biomasy. Bez pravidelného hospodaření hrozí zarůstání náletovými dřevinami a degradace těchto výjimečných lučních stanovišť.

Celé území představuje krajinářsky, historicky i esteticky významný segment krajiny a je zařazeno do první zóny CHKO Beskydy.

V rámci soustavy Natura 2000 jsou Galovské lúky součástí Ptačí oblasti Horní Vsacko a Evropsky významné lokality Beskydy.

Z Plánu péče pro PR Galovské lúky na období 2002–2011 zpracovala Štěpánka Kalousová

PŘÍRODNÍ REZERVACE GALOVSKÉ LÚKY

ještěrka živorodá

prvosenka jarní

prstnatec bezový

perleťovec nejmenší

pohled na PR Galovské lúky

HOŘEČEK ŽLUTAVÝ – VYMÍRAJÍCÍ DRUH MORAVSKÝCH KARPAT

Příkladem vazby rostlin na způsob hospodaření může být fialově kvetoucí rostlina valašských pastvin – hořeček žlutavý.

HOŘEČKY

V České republice roste 6 druhů hořečků (rod *Gentianella*), přičemž všechny patří mezi kriticky ohrožené. Jejich drastický úbytek se nevyhnul ani hořečku žlutavému, vázanému na oblast moravských Karpat (Beskydy, Bílé Karpaty). Hořeček žlutavý se zde vyskytuje ve dvou formách, hodnocených jako poddruhy – hořeček žlutavý pravý (3 lokality v Beskydech) a hořeček žlutavý karpatský, který roste pouze v Karpatech (2 lokality v Beskydech).

Rychlý úbytek hořečku žlutavého nastal od 50. let minulého století v souvislosti s nástupem intenzivního a velkoplošného zemědělství. Hornatá oblast Beskyd a Bílých Karpat nebyla zcela zasažena tímto způsobem hospodaření, ale přesto docházelo pozvolna k jeho ústupu z krajiny, protože mizel člověk – hospodář. Hořečkům dnes schází zejména extenzivní pastva ovcí a koz, kdy dochází k drobnému narušování půdního porvhu.

OPYLOVAČI

Hořečky nejsou trvalkami, zpravidla se rozmnožují v dvouletých cyklech. Znamená to, že jsou závislé na obnově ze semen a na přenosu pylu z jiných rostlin. Jako nejvýznamnější opylovači hořečků byli na beskydských lokalitách zjištěni čmeláci rodu *Megabombus*, samotářské včely – rod ploskoček, a dále včely. Právě čmeláci rodu *Megabombus* jsou svým dlouhým sáskem dobře přizpůsobeni k sání nektaru z dlouhých květních trubek hořečků.

ZÁCHRANNÁ OPATŘENÍ

Řada lokalit hořečku žlutavého je chráněna v přírodních památkách a rezervacích, či se nachází v 1. zóně CHKO. Standardní údržba těchto lokalit však evidentně nestačí, dokonce ani když jsou lokality pravidelně koseny. Pouze několik lokalit je spásaných.

Při současném poznání ekobiologie hořečku žlutavého se jeví jako nejdůležitější přímé opatření narušování travního drnu – pastvou, vyhrabáváním, popř. vláčením.

Pro existenci hořečků žlutavých je důležité udržovat jejich vzdálenosti tak, aby byly populace v kontaktu (tedy omezit bariéry jako zalesnění, zarůstání, monokultury, rozsáhlá zástavba).

Opylovači hořečků – čmeláci jsou nároční na prostředí ve kterém žijí. Důležité je dostatečné naplnění tří podmínek: hnízdní příležitosti, uspořádání krajiny a potrava (vhodné živné rostliny). Zejména čmeláci s dlouhým sáskem, kteří hnízdí při zemi, jsou velice úzce spojeni se strukturou vegetace a managementem. Nevyhovují jim intenzivně pasené a sečené louky, stejně jako dlouhodobě neobhospodařované a zarůstající pozemky.

V Beskydech byl proveden výzkum opylovačů hořečků v roce 2007, a to v rámci projektu „Karpatské louky“.

Zdroj: „B.Jůzová, M.Krupa: Opylovači hořečků *Gentianella lutescens* (ssp. *lutescens*, *carpatica*) a *Gentianella ciliata* se zaměřením na čmeláky“ a text M. Popelářové

PTÁCI ZEMĚDĚLSKÉ KRAJINY

Zemědělská krajina je neodmyslitelnou součástí Valašska a její zachování je závislé na citlivém obhospodařování člověkem. Kolektivizace zemědělství zejména v 50.–80. letech minulého století, jejímž cílem bylo získat z půdy maximální výnosy vedla k likvidaci pestré zemědělské krajiny ve velké části Evropy. Během ní docházelo k celé řadě negativních změn v krajině, jakými bylo zejména rozorávání a odvodňování vlhkých luk, zcelování pozemků, kácení alejí, starých stromů, likvidace mezí, remízků, napřimování vodních toků spojené s likvidací dopro-

vodních břehových porostů. Za účelem získání maximální zemědělské produkce byly používány neúměrně vysoké dávky hnojiv a k potlačování polních škůdců se používaly nemalé dávky biocidů. Tento způsob necitlivého hospodaření měl za následek ústup nebo dokonce až vymizení řady živočichů a rostlin z rozsáhlých území a výrazné snížení ekologické stability krajiny. Jednou z živočišných skupin, které touto změnou hospodaření byly postiženy, jsou ptáci.

Naštěstí je oblast Valašska díky kopcovitému terénu pro intenzivní zemědělskou výrobu méně vhodná, a proto zůstalo Valašsko v převážné míře těchto drastických změn ušetřeno. Díky tomu se na mnohých místech zachovalo tradiční hospodaření, a proto se zde ještě vyskytuje celá řada dnes již vzácných druhů ptáků. Z uvedeného důvodu bylo Horní Vsacko vyhlášeno ptačí oblastí nejen národního, ale i evropského významu. Mezi dva nejvýznamnější druhy patří chřástal polní a ťuhýk obecný.

CHŘÁSTAL POLNÍ

Jedná se o celosvětově ohrožený druh, který je podle naší legislativy zařazen mezi silně ohrožené. V ptačí oblasti Horní Vsacko byl počet volajících samců odhadnut na 40–80 a v celé CHKO Beskydy bylo zjištěno až kolem 200 volajících samců, což řadí tuto oblast mezi nejvýznamnější v ČR. Chřástal je charakteristickým druhem zemědělské krajiny s nejsilnější vazbou na mokré louky, ale hnízdí i na kulturních loukách. Vyhledává rozsáhlejší luční komplexy s hustším a vyšším travním porostem a přítomností drobných mokřin.

Chřástal je tažným ptákem, který k nám přilétá kolem poloviny května. Samci se ihned po přiletu začínají v nočních hodinách ozývat nápadným řezavým hlasem. Ptáci hnízdí na zemi a od snesení vejce až po dobu kdy jsou mláďata schopna letu uběhnou skoro dva měsíce. Právě tato doba je pro chřástaly kritická, protože během hnízdění probíhá kosení luk. Při seči žacími stroji jsou zničena nejen hnízda, ale dochází k usmrcení vylíhlých kuřat a často i dospělých ptáků.

Přestože se na Valašsku chřástal udržel, i zde na něj působí celá řada ohrožujících faktorů. Nejvýznamnějším z nich je nevhodně načasovaná doba seče, a také její postup (od okrajů louky ke středu) v hnízdní době. Používání těžké mechanizace a rychlá sklizeň na velkých plochách vede k velkým ztrátám na hnízdech a k oslabování populace. Řešením je změna způsobu sečení od středu ke krajům, oddálením seče alespoň na části louky s výměrou minimálně půl hektaru a s jejím dosečením v ter-

mínu po 15. červenci. Mezi další negativní faktory patří přeměna luk na trvalé pastviny a v posledních letech také rozšiřující se zástavba a zalesňování luk.

Na podporu ochrany chřástala je pro zemědělce vytvořen agroenvironmetální program “Ptáci na travních porostech – chřástal polní”, který je však poměrně málo využíván. V CHKO Beskydy se do tohoto agroenvi programu přihlásilo pouze několik subjektů, a proto je ochrana chřástala zajišťována pouze dohodou se zemědělcem přes Správu CHKO.

ŤUHÝK OBECNÝ

Druhým evropsky významným druhem chráněným podle české legislativy jako druh ohrožený je ťuhýk obecný. Právě Valašsko je oblastí s velmi silnou populací v ČR. Na Horním Vsacku se odhaduje, že zde hnízdí 500–600 párů. Jedná se o charakteristického představitele křovin, kde vyhledává zvláště trnité keře (hloh, šípek, trnka). Na Horním Vsacku je ťuhýk nejpočetnější právě v místech, kde se střídají pásy křovin s loukami a pastvinami. Jedná se o tažný druh, který k nám přilétá v květnu a odlétá v září. Ptáci hnízdí v trnitých keřích, na kterých také loví nejčastěji hmyz, ale dokáží ulovit i myši, které si v případě jejich hojnosti napičují na trny, čímž si vytváří zásobu potravy.

V minulosti se na poklesu početnosti podepsalo zejména zcelování pozemků spojené s rozoráváním mezí a používáním biocidů v zemědělství. Bohužel i v současné době s politikou Evropské unie a poskytováním dotací dochází k likvidaci křovinatých biotopů. Opačným problémem je absence údržby mezí. Stárnoucí keře se prolamují a řídnou, což má za následek snižování atraktivity

křovin pro ťuhýky. Ochrana spočívá hlavně v zachování křovin, především mezí a jejich údržbě, a také drobných sadů a rozptýlené zeleně.

Jelikož je ťuhýk v západních zemích velmi vzácným druhem, byli zde také několikrát zahraniční ornitologové z Velké Británie.

Ochranou chřástala a ťuhýka zejména v ptačí oblasti, ale i v Beskydech pomáháme nejen ochraně celé řady dalších druhů živočichů a rostlin vázaných na jejich prostředí, ale také přispíváme k ochraně krajinného rázu stabilní, krásné a vyvážené valašské krajiny. Takovou krajinu stojí za to chránit už jen proto, že málokde v ČR i v Evropě bychom podobnou hledali.

Daniel Křenek, Milan Škrott

OCHRANA VLAŠTOVKY OBEČNÉ

Vlaštovka obecná na našem venkově v minulosti vždy hojně hnízdila ve starých hospodářských budovách, především v kravínech. Ty bývaly po celé léto otevřené, s venkovními hnojišti, takže vlaštovky zde nacházely současně vhodné hnízdní i potravní podmínky. V souvislosti s likvidací starých kravínů nebo s jejich „modernizací“ lze vlaštovčí švitoření slyšet stále vzácněji. Jak lze vlaštovkám pomoci?

Klasický zděný kravín s omítnutými vnitřními stěnami a s výklenky v horních částech zdí je pro hnízdění vlaštovek ideální.

Nevhodné jsou kravíny z materiálů, jako jsou např. kovy, lamináty apod. Uvnitř takových budov by měly být horní části zdí nebo podkroví ze zdrsňeného materiálu, který umožní vlaštovkám přichytit si zde hnízda (mohou zde být např. instalovány dřevěné police ze dvou prken, z nichž jedno bude připevněno na stěnu, druhé bude sloužit jako podložka pro hnízdo – rozměry cca 400 x 20 x 20 cm).

Kravín by měl mít v horní části zdí nebo v podkroví okna, světlíky apod., otevřené po celé období hnízdění vlaštovek, aby mohly sloužit jako vletové otvory pro hnízdící

páry. Na druhou stranu, intenzivní větrací technologie hnízdícím vlaštovkám neprospívají.

Desinfekce vnitřních prostor objektů s hnízdy vlaštovek, případně jakékoliv další používání chemických látek (včetně prostředků na bílení objektů) je v hnízdním období nutno vyloučit.

Naprosto nevhodné jsou moderní technologie typu „kejdové hospodářství“ s uzavřenými kejdovými nádržemi. Daleko příznivější jsou stelivové chovy (skotu aj.) na hluboké podestýlce. Jsou vhodnější jak kvůli potravinové základně vlaštovek (mouchy), tak i pro pohodu ustájených hospodářských zvířat.

Vlaštovka obecná je zařazena mezi zvláště chráněné druhy živočichů podle zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny (dále jen „zákon“) a to do kategorie „ohrožené druhy“. Vztahuje se na ni ochrana podle §50 a podle §5 a zákona. K nezbytnému zásahu do hnízdní lokality, v době hnízdění i mimo ně, je nutná výjimka podle §56 zákona. Vyřizování výjimky na území CHKO Beskydy je v kompetenci Správy CHKO Beskydy, mimo CHKO je v působnosti příslušného krajského úřadu. Legislativní ochrana dle §5a zákona se vztahuje také na jiříčku obecnou.

RNDr. Dana Bartošová

PODPORA CHOVATELŮ OVCÍ A KOZ V BESKYDECH A BÍLÝCH KARPATECH NEKONČÍ

Přesto, že projekt UNDP-GEF s názvem „Karpatské louky“ pomalu končí, během posledního roku jeho fungování byla založena obecně prospěšná společnost Moravské Karpaty, která chce v započatých aktivitách projektu dále pokračovat.

AKCE, KTERÉ PROBĚHLY NEBO PRÁVĚ PROBÍHAJÍ

Velkému zájmu mladých i starších přadlen se těšil kurz Předání a plstění, který se konal ve dnech 16.–18. 5. v Prlově. Domů si účastníci kromě neobyčejných zážitků a vzpomínek odnesli přadena, plstěné ovečky, kabelky a spoustu dalších vlastních výrobků.

Malým experimentem, který Moravské Karpaty, o.p.s. během minulého měsíce vyzkoušela, byla Ovčácká škola. Hlavním cílem bylo přispět ke zvýšení kvality chovu ovcí v Beskydech a Bílých Karpatech. Zaměřili jsme se jak na drobné „hobby“ chovatele, kteří se již v současné době se svými malými stády podílejí na údržbě karpatských luk a pastvin, tak i na profesionální chovatele s většími stády, jimž jsme chtěli nabídnout rozšíření chovatelských znalostí, ke kterým by se v běžném životě těžko dostávali.

Podle ohlasů účastníků a jejich debat, můžeme už teď předpokládat, že naše očekávání byla z části splněna. Jedním z největších přínosů kurzu bylo mimo jiné také to, že se chovatelé ze stejného regionu měli možnost společně setkávat a vyměňovat si vlastní zkušenosti s chovem ovcí.

13.–15.6. proběhl kurz Faremního zpracování mléka, který lektoroval jeden z největších odborníků v tomto oboru, pan Peter Guba. Kurz byl zaměřený především na výrobu pařených sýrů, syrovátkových a fermentovaných produktů.

Druhou akcí (28. 6.) byl ovčácký den s názvem Tradiční Valašsko, chov ovcí a produkce, jehož 1. ročník se uskutečnil minulý rok. Jedná se o akci, jejímž cílem je podpořit odbyt produktů z chovu ovcí.

Světla Studenská, Moravské Karpaty, o.p.s.

ZÁVĚREČNÁ KONFERENCE PROJEKTU UNDP-GEF „KARPATSKÉ LOUKY“

Ve dnech 17.–18. dubna proběhla ve Valašských Kloboukách závěrečná konference k projektu zkráceně nazvaného „Karpatské louky“. Cílem konference bylo představení dílčích výsledků projektu a hledání odpovědí na otázky souladu šetrného zemědělského obhospodařování s ochranou přírody a krajiny v oblasti Karpatských pohorí. V rámci třech diskusních bloků prezentovali své názory a poznatky zástupci státní správy, vědečtí pracovníci, soukromí zemědělci i zástupci neziskových organizací. Náplní druhého dne konference byla exkurze na nejzachovalejší a nejrozsáhlejší jalovcovou pastvinu ležící v CHKO Bílé Karpaty, kterou je Přírodní rezervace Jalovcová stráž u Nedašova.

DEN ZEMĚ A UKLIÐME SVĚT

K jaru patří úklid, a to nejen v našich domácnostech. Také letošní jaro byly uspořádány akce ke světovému Dni Země a v rámci mezinárodní kampaně „Uklidme svět“. Na úklid břehů Rožnovské Bečvy se například zaměřili Ledňáčci z ČSOP Radhošť a se stejnou organizací pomáhaly uklízet les a potok i děti ze ZŠ Koryčanské Paseky v Rožnově p. R. Na Den Země se v Rožnově konala také Ekologiáda základních škol, ve které děti soutěžily v činnostech zaměřených na životní prostředí. V Horní Bečvě pak například uklízeli odpadky kolem cest dobrovolníci z o. s. Ohláška. Akce ke Dni Země pravidelně pořádá i Základní škola v Raškovcích, která se již druhým rokem pyšní titulem Ekoškola.

MIYSZANI ŁOWIEC

V obci Košařiska se 17. května konal již 4. ročník Miyszani łowiec, tedy tradičního vyhánění ovcí na pastvu a zvyků s tím spojených. Tato slavnost připomíná velkou událost odchodu pastevců se svými stády do salaší v horách. Název Miyszani łowiec vychází ze „smíchání ovcí“ rodin, jejichž stáda byla

moc malá. Návštěvníci mohli zhlédnout výrobu sýra a žinčice, předvádění lidových řemesel a nástrojů nebo se zúčastnit soutěže ve stříhání ovcí.

Tuto akci pořádají Slezští Goralé, sekce svazu Podhalan při místní skupině Polského kulturně-osvětového svazu, PZKO Jablunkov, Místní skupina PZKO Košařiska.

TERÉNNÍ SEMINÁŘ NA SMRKU

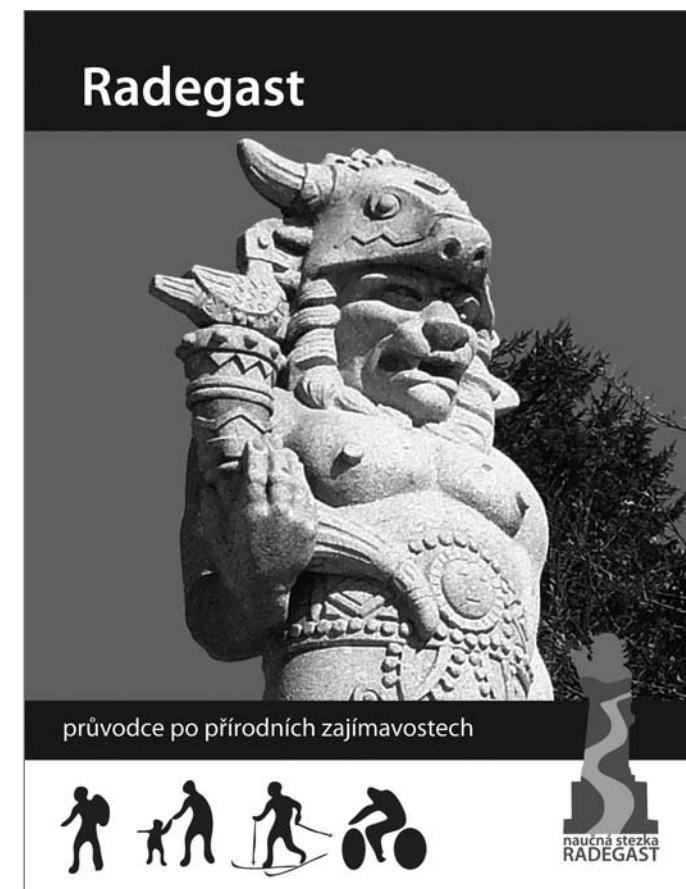
V sobotu 24. 5. 2008 se u příležitosti oslav Evropského dne parků konal terénní seminář v přírodních rezervacích na Smrku, kterého se účastnili především zájemci z řad odborné veřejnosti. Nejprve jsme navštívili Přírodní rezervaci Malý Smrk a dozvěděli jsme se zajímavé informace především o režimu ochrany přírodních rezervací. Okolo chaty Hubertky jsme vystoupali až na vrchol Smrk. Cesta zpět vedla přes suťové lesy Přírodní rezervace Bučací potok. Průvodcem nám byl Tomáš Myslikovjan. Seminář uspořádal ČSOP Salamandr a Správa CHKO Beskydy v rámci projektu „Rozvoj sítě environmentálních poradenských a informačních center MSK“, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.

Štěpánka Kalousová, Petra Vlčková

RADEGAST – PRŮVODCE PO NAUČNÉ STEZCE

K Naučné stezce Radegast, která byla obnovena na podzim minulého roku si nyní můžete přečíst i stručného průvodce. Najdete zde jednak základní informace o stezce s mapkou, a také další zajímavosti k jednotlivým zastavením naučné stezky, které se již na panely nevešly. Například o vzácných rostlinách, názvu Beskyd nebo kamenném kříži u kaple na Radhošti. Průvodce pro Správu CHKO Beskydy vydal ČSOP Salamandr. K dispozici bude na Správě CHKO Beskydy v Rožnově p. R., informačních centrech a dalších místech určených pro distribuci.

FOTOSOUTĚŽ VALAŠSKÁ KRAJINA

Pokud rádi fotografujete valašskou krajinu, zdejší faunu a flóru, architekturu, zátiší, portréty místních a další související témata, můžete se zúčastnit sedmého ročníku fotosoutěže Valašská krajina. Uzávěrka pro přihlášky do fotosoutěže je 1. srpna 2008. Své fotografie o velikosti minimálně 13 x 18 cm (max. 15 ks, označené adresou autora a místem pořízení snímku) můžete do tohoto termínu zasílat na adresu Správy CHKO Beskydy (Správa CHKO Beskydy, Nádražní 36, 756 61 Rožnov p. R.). Vybrané fotografie účastníků budou vystaveny na putovní výstavě, která začíná tradičně ve Velkých Karlovicích. Fotosoutěž pořádají: Actaea, Správa CHKO Beskydy, Obec Velké Karlovice a Karlovské muzeum a ČSOP Salamandr. Partner soutěže je firma R. JELÍNEK.

NA MORÁVCE ZAPOČAL DRUHÝ ROK LIKVIDACE KŘÍDLATKY

Koncem května započal druhý rok boje s křídlatkou. Dělníci ukončili úklid a pálení suché biomasy, které prováděli na otevřených místech v okolí řeky a vrhli se opět na postřiky křídlatky herbicidem. Hlavním cílem letošních aktivit je nejen ošetřit všechny neošetřené plochy, ale také vrátit se na plochy vloni ošetřené. Dělníci k práci používají motorové rosiče a postřikovače. V malé míře, zejména na citlivých místech, také injekční aplikátory. V mimořádně zarostlých partiích si vysekávají cesty křovinořezy. První práce probíhají v bezprostředním okolí NPP Skalická Morávka a v obci Morávka. Postupem času se budou ošetřené plochy rozšiřovat i na další území.

Od května do září také proběhne nebo již proběhlo celkem 19 exkurzí. V rámci procházky, která vede po různých trasách kolem řeky a je vybírána s ohledem na cílovou skupinu posluchačů, se účastníci dozví nejen o postupu projektu, ale také o zajímavostech z živé a neživé přírody, které mají doslova na dlani. Trasy exkurzí jsou vybírány tak, aby byly patrné první výsledky projektu, ale také aby bylo srovnání s dosud neošetřeným územím. Cílovými skupinami jsou nejen děti základních a středních škol, ale také vysokoškoláci a zaměstnanci odborných institucí.

Barbora Jůzová, Petra Vlčková

Zajímavé akce zaměřené na přírodu a krajinu CHKO Beskydy a Valaška pro vás vybíráme na stránkách Valašská krajina – www.valasskakrajina.cz v kalendáři akcí.

VALAŠSKÝ SBOR PORTÁŠSKÝ

Portáši byli po dvě staletí nedílnou součástí Valašska. Obyvatelé této části Moravy, která kdysi tvořila zemskou hranici s Uhrami, znali hory, byli fyzicky zdatní, urostlí a odvážní.

O portáších jsme se mnozí dozvídali již od dětských let z vyprávění našich babiček a dědů. Hovořili o tzv. strážcích hranic, které jsme si přirovnávali k hrdým Chodům, které jsme znali z Jiráskových „Psohlavců“. Oproti Chodům jsme se však o historii portášů dozvídali pouze sporadicky. Nelze se tomu ani divit, dřívější doba nahrávala více statečným zbojníkům, jako spravedlivým mstitelům křivd páchaných pány na svých poddaných. Portáši pro ně naopak znamenali ozbrojenou moc pánů k potlačení rebélií a k chytání zbojníků. Zapomínalo se na jejich službu pro svoji zemi. Na jejich ostrahu hranic před vpády loupících skupin z Uher, lapání lupičů, hlídání kupeckých cest i přímou ochranu obyvatel a jejich majetku na zemské hranici.

Po roce 1989 se i v českých zemích začala volně rozvíjet klubová činnost pro rekonstrukce historických událostí naší země. Přišel tedy čas, kdy se i historie portášů začala hodnotit spravedlivěji a o jejich činnosti se mluvílo v lepším světle. Proto se sešla skupina několika nadšenců pro historii a rozhodla se pokusit se zrekonstruovat portášský sbor.

Na společném setkání dne 15. 11. 2003 byl tedy proveden první krok k znovu vystavění Valašského sboru portášského sepsáním zakládající listiny. Hlavním sídlem sboru se stala Valašská Bystřice, tradiční sídlo portášských velitelů. Portášským poručíkem (lajtnantem) byl zvolen M. Martínek, portášským šikovatelem (feldbábem) L. Fojtů a portášským desátníkem (kaprálem) R. Dostál. V roce 2005 se uskutečnilo 1. slavnostní sezení portášského sboru, na kterém byli přijati do sboru první portáši. Postupně se přihlašovali další členové. V současné době je celkem 24 členů a čekatelů.

Když byl portášský sbor založen, byly vytyčeny jeho 3 hlavní úkoly, ne jako cíl, ale jako cesta:

Tím prvním bylo navázat na historii, na to, co tu bylo a bez čeho není možné si Valašsko představit. Druhým úkolem je podílet se na zviditelňování tohoto kraje, míst, kultury. A třetí – ve spolupráci se SCHKO – snaha podílet se na ochraně zdejší přírody a krajiny.

Více se dozvíte na stránkách www.portasi.cz.

KONTAKT:

Valašský sbor portášský, o. s.,
756 27 Valašská Bystřice 669
e-mail: sbor.portassky@seznam.cz

Text: Libor Fojtů, redakčně upraveno ve spolupráci s MVDr. Petrem Stolářem.

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti /Ročník IV, číslo 2/2008. / Vychází 2–4x ročně / Vydává ČSOP Salamandr (76/13 ZO ČSOP Salamandr, Tylovice 1805, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm, tel.: 571 656 456, e-mail: salamandr@salamandr.info, IČO 702 38 723) ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy / Náklad 1000 výtisků. / Vychází v červnu 2008 v Rožnově pod Radhoštěm.

Tisk: PROprint, Český Těšín / Zpravodaj je vytištěn na recyklovaném papíře /NEPRODEJNÉ

Autoři fotografií: P. Dufková, F. Jaskula, B. Jůzová, Š. Kalousová, R. Orság, P. Popelář, M. Popelářová, S. Studenská, M. Škrott, M. Šulgan, P. Vlčková, archiv Správy CHKO Beskydy, archiv Valašského sboru portášského. Autorské kresby: A. Lehká

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti je periodickou tiskovinou evidovanou pod MK ČR E 17444.

Vydáno v rámci projektu Rozvoj sítě environmentálních poradenských a informačních center Moravskoslezského kraje, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

